Statsforvalteren i Nordland

Vår dato: 28.10.2024

Vår ref: 2024/5075

Deres dato:

Deres ref:

HELGELAND AVFALLSFOREDLING IKS
Nordre gate 23
8622 MO I RANA

Saksbehandler, innvalgstelefon
Ingrid Austerheim, +4775531691

Rapport etter systemrevisjon - Helgeland Avfallsforedling IKS

Denne rapporten omhandler forhold som ble avdekket under tilsyn den 8. og 9. oktober 2024 hos Helgeland Avfallsforedling IKS (virksomhetsnummer: 971140496). Tilsynet er gjennomført som en systemrevisjon.

Rapporten består av følgende deler:

- Del 1: Resultatet av tilsynet
- Del 2: Statsforvalterens vurdering og begrunnelse
- Del 3: Informasjon om tilsynet
- Del 4: Annen informasjon

Del 1: Resultatet av tilsynet

Denne delen gir en oversikt over resultatet av tilsynet og hva dere må gjøre til gitte frister. Nærmere beskrivelse er gitt i del 2.

Statsforvalteren avdekket avvik som dere må rette snarest

Statsforvalteren avdekket følgende avvik under tilsynet:

- Avvik 1: Virksomhetens miljørisikovurderinger er mangelfulle.
- Avvik 2: Virksomheten har flere mangler ved sin håndtering og lagring av farlig avfall.
- Avvik 3: Virksomheten har ikke sørget for at deres internkontroll er tilstrekkelig tilgjengelig, eller at arbeidstakerne har tilstrekkelig kunnskaper i miljøarbeidet.
- Avvik 4: Virksomhetens skriftlige rutiner har mangler, er ikke oppdaterte og gjenspeiler ikke de faktiske forhold i virksomheten.
- Avvik 5: Virksomheten registrerer ikke alle avvik som er relevante for ytre miljø, og virksomhetens rutine for registrering av avvik har mangler.
- Avvik 6: Alt sigevann i fra deponiet blir ikke samlet opp og behandlet.

- Avvik 7: Avløpsvann som har vært i kontakt med sanitæravløpsslam føres ikke i tett ledning til eget utslippspunkt.

Avvik er manglende etterlevelse av krav fastsatt i eller i medhold av lov.

Vi ser alvorlig på avvik 2.

Helgeland Avfallsforedling IKS må snarest rette opp avvik. Dere må sende Statsforvalteren en skriftlig tilbakemelding som viser hvordan avvik nr. 2 og 6 er rettet innen **1. februar 2025**. Frist for tilbakemelding på øvrige avvik er **1. mai 2025**.

Statsforvalteren påpeker anmerkninger

Vi har følgende anmerkninger:

- Anmerkning 1: Virksomhetens overvåkning og gjennomgang av internkontrollen bør forbedres.
- Anmerking 2: Virksomhetens mål for ytre miljø bør forbedres og gjøres mer kjent i virksomheten.

Anmerkning er et forhold som vi mener er nødvendig å påpeke for å ivareta ytre miljø, men som ikke er manglende etterlevelse av krav fastsatt i eller i medhold av lov.

Vi ber også om at dere gir en redegjørelse for hvordan anmerkningene er vurdert, eventuelt hvordan de vil blir fulgt opp.

Varsel om vedtak – pålegg om tiltak og undersøkelse

Statsforvalteren varsler at Helgeland Avfallsforedling (HAF) IKS vil bli pålagt å gjennomføre gjøre tiltak på Langvassheia komposteringsanlegg for å hindre at rent overflatevann fra omkringliggende områder renner inn på anlegget og kommer i kontakt med avløpsslam. Vedtaket vil bli gitt med hjemmel i forurensningsloven § 7 fjerde ledd.

Videre vil vi pålegge virksomheten å undersøke om overflateavrenning av forurenset vann fra kompostanlegget har ført til forurensning til omkringliggende områder. Pålegget vil i første omgang omfatte en befaring av komposteringsanlegget og området rundt anlegget for å dokumentere hvor avløpsvannet renner. Dersom befaringen viser at komposteringsanlegget har ført til avrenning av forurenset vann til omkringliggende områder kan HAF IKS bli pålagt å gjennomføre ytterligere undersøkelser eller tiltak. Vedtaket vil bli gitt med hjemmel i forurensningsloven § 51 første ledd.

Dere vil få et nytt brev hvor vi fatter vedtaket med frist for å dokumentere hvordan pålegget er gjennomført.

Statsforvalterens vurdering

Bakgrunnen for varsel om pålegg er at det under revisjonen ble avdekket at avløpsvann som har vært i kontakt med avløpsslam ikke føres i tett ledning til eget utslippspunkt, og under befaring av komposteringsanlegget observerte vi store mengder vann som var i kontakt med avløpsslam/kompost. Dette er et avvik fra tillatelsen gitt til HAF IKS 26.06.2009. I henhold til

tillatelsen skal avløpsvann føres i tett ledning til utslippspunkt godkjent av kommunen. Avviket er videre redegjort for i avvik nr. 7.

Statsforvalteren er kjent med at avløpsvann fra kompostering av avløpslam har stort forurensningspotensiale. Vi mener derfor at det er nødvendig å gjøre tiltak for å begrense mengden vann som kommer i kontakt med avløpsslammet. Videre er det nødvendig å undersøke hvorvidt forurenset vann i fra komposteringsanlegget har ført til forurensning til omkringliggende områder.

Dere har anledning til å kommentere

Dere har anledning til å kommentere dette varselet. Eventuelle kommentarer må sendes til Statsforvalteren innen to uker etter at denne rapporten er mottatt.

Dere må betale gebyr

Helgeland Avfallsforedling IKS må betale et gebyr på 151 300 kr for tilsynet.

Vi ber om tilbakemelding fra dere på e-post

Vi ber om at dere sender all skriftlig tilbakemelding til sfnopost@statsforvalteren.no ved Ingrid Austerheim. Merk svaret med saksnummer 2024/5075.

Del 2: Statsforvalterens vurdering og begrunnelse

Avvik 1: Virksomhetens miljørisikovurderinger er mangelfulle

Dette er et avvik fra følgende krav gitt i regelverket

- Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften) § 5 annet ledd nr. 6.

Beskrivelse av krav

Internkontrollforskriften krever at virksomheten skal kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risiko, samt utarbeide tilhørende planer og tiltak for å redusere risikoforholdene.

Observasjoner under tilsynet og vår vurdering

Med bakgrunn i den gjennomgangen som er gjort under tilsynet, er det avdekket noen mangler med virksomhetens prosedyre og gjennomføring av miljørisikovurderinger. Vi vil påpeke følgende forhold:

Prosedyren har mangler

Under tilsynet har vi fått se at virksomheten har en prosedyre for gjennomføring av risikovurderinger. I prosedyren er det ikke presisert hvordan risikovurderingene skal utføres i detalj (for eksempel hvilket oppsett/metode som skal benyttes), hvilke typer hendelser eller aktiviteter som skal vurderes og hvor detaljerte vurderingene skal være.

Virksomheten har ikke tilstrekkelig kartlagt farer og på denne bakgrunnen vurdert risiko

I de miljørisikovurderingene vi har fått se, er det få konkrete aktiviteter og hendelser som medfører risiko for utslipp til ytre miljø som er vurdert. Ulike aktiviteter og uønskede hendelser som kan oppstå er i stor grad vurdert i samleanalyser som vist i figur 1.

Figur 1 viser et eksempel der virksomheten har vurdert risikoen for avrenning fra produksjon som fører til utslipp til vann. Vurderingen tar ikke for seg de hendelser eller aktiviteter som kan føre til utslipp til vann, hvilken type forurensning som kan oppstå, størrelse på utslipp mv. Videre er ikke eksisterende risikoreduserende tiltak knyttet til konkrete hendelser og det kommer ikke fram hvorfor de eksisterende risikoreduserende tiltakene faktisk er risikoreduserende.

Tema	Uønsket hendelse	Risiko	Risikoindex etter tiltak
Utslipp til vann	Avrenning fra produksjon, som fører til utslipp til vann.	4	4
Eksisterende risikoreduserende tiltak	- I Nordre gate er det sandfang og oljeutskiller som tømmes fire ganger i året. - På Røssvoll har vi sandfang og rensing av sigevann.		
Beskrivelse av konsekvens	Konsekvens: I Nordre gate er Ranfjorden resipient, på Røssvoll er Langvassåga resipient. Sannsynlighet:		

Figur 1. Utdrag fra HAF IKS sin miljørisikovurdering.

Etter gjennomgang av miljørisikovurderingene mener vi at virksomheten ikke tilstrekkelig har kartlagt farer og problemer og på denne bakgrunn vurdert risiko, samt utarbeidet tilhørende planer og tiltak for å redusere risikoforholdene. I virksomhetens miljørisikovurderinger er det uklart hvilken aktivitet som faktisk er risikovurdert, hvor stor sannsynligheten er for at en hendelser inntrer og hvilken miljøkonsekvens hendelsen kan ha. Videre har virksomheten beskrevet en rekke risikoreduserende tiltak i analysene, men det framgår ikke hvorfor tiltakene er risikoreduserende eller hvilken hendelse eller aktivitet tiltaket er knyttet mot.

Det er hensiktsmessig å risikovurdere spesifikke hendelser og aktiviteter som kan føre til utslipp eller annen forurensing til ytre miljø. Videre er det hensiktsmessig å ha med en matrise der man vurderer hyppighet opp mot konsekvens, og ut fra det fastslå hvor stor risikoen er, for eksempel etter oppsettet som Arbeidstilsynet presenterer på sine nettsider. Det gir grunnlag for å systematisk kunne bruke et risikodiagram til å vurdere hvor stor risikoen for hver enkelt hendelse er, og videre vurdere om risikoen er høyere enn akseptabel risiko. Når risikoen er funnet høyere enn akseptabel risiko, er det behov for tiltak. Miljørisikovurderingene bør også inneholde informasjon om når hendelsen sist ble vurdert med evt. tiltaksfrist og lignende.

Risikovurderingene er ikke oppdaterte

Risikovurderingen skal også holdes oppdaterte, og bør derfor gjennomgås jevnlig for å kontrollere om virksomheten har vurdert alle risikoforhold, og videre kontrollere om de risikovurderingene og risikoreduserende tiltak som er gjennomførte fortsatt er tilstrekkelige. Under tilsynet fikk vi se at risikovurderingene som er gjort for ytre miljø er 4 år gamle, og at de ikke er gjennomgått siden de ble opprettet eller at det er foretatt nye vurderinger. I virksomhetens prosedyre for risikovurderinger står det at vurderingene skal gjøres jevnlig, uten at dette er videre definert.

Risikovurderingene er ikke anleggsspesifikke

Miljørisikovurderingene er ikke gjort stedspesifikke for de ulike anleggene. Utstyr, lagringsmåte, mengder avfall, typer avfall mv. vil være noe ulikt på de forskjellige anleggene virksomheten har, og vil dermed føre til ulike risikobilder som må analyseres stedspesifikke for hver lokasjon. Videre vil det være ulike resipienter og miljøressurser som kan blir berørt ved de ulike lokasjonene som må tas hensyn til i analysen og eventuelle tiltak.

Risiko og konsekvens er ikke vurdert med hensyn til hvilke miljøressurser som kan bli berørt

Virksomheten har overordnet vurdert hva som er et akseptabelt nivå av risiko, men har ikke beskrevet en begrunnelse for om risikoen er akseptabel eller ikke. Videre er det ikke tatt hensyn til miljøressurser som kan bli berørt når det er fastsatt nivå på konsekvens og akseptabel risiko, og noen miljørisikovurderinger mangler beskriver de miljøressurser som kan bli berørte. Miljøressursene som kan bli berørt vil variere mellom ulike hendelser og stedet hendelsen oppstår, og fastsettelse av nivå på konsekvens og akseptabel risiko bør ta hensyn til størrelse på utslipp, hvilke typer resipienter som kan bli berørt mv. Akseptabel risiko bør være lavere dersom utslipp kan føre til forurensning av for eksempel sårbare naturtyper eller drikkevannskilder.

Relevant personell har i liten grad medvirket i risikovurderingene

Relevant personell har i liten grad medvirket i miljørisikoanalysene. I virksomhetens prosedyre for risikovurdering står det at *«arbeidstakere og andre med relevant kunnskap om området som skal vurderes, skal medvirke i denne prosessen».* Ved gjennomgang av miljørisikoanalysene finner vi at de i stor grad er gjennomført av ledere i virksomheten.

Avvik 2: Virksomheten har flere mangler ved sin håndtering og lagring av farlig avfall

Dette er et avvik fra følgende krav gitt i regelverket

- Tillatelse til mottak, sortering og behandling av avfall (tillatelsen) av 26.06.2009, vilkår 1.10.
- Forskrift om gjenvinning og behandling av avfall (avfallsforskriften) kapittel 11 § 11-5 og vedlegg 3 punkt 6.2 og 9.
- Internkontrollforskriften § 5 andre ledd nr. 6.

Beskrivelse av krav

Journalføring

Tillatelsens vilkår 1.10 krever at det føres en driftsjournal på alle anlegg med opplysninger om blant annet dato for mottak av avfall, mengde (vekt) og kategori for avfall som leveres til videre behandling. I henhold til avfallsforskriften kap. 11 vedlegg 3 punkt 9, skal den som driver kommunal mottaksordning føre journal (...). Journalen skal inneholde opplysninger om mengde farlig avfall, typer farlig avfall, deklarasjonsnummer, avfallets opprinnelse mv. Journalene skal være lett tilgjengelig ved kontroll. De skal oppbevares i minst 3 år

Virksomheten mangler en prosedyre/rutine som sikrer at kravet til maksimal lagringstid og tillatte mengder farlig avfall overholdes

I henhold til avfallsforskriften kap. 11 vedlegg 3 punkt 7.4 kan det som standard på kommunale mottak for farlig avfall lagres inntil 50 tonn farlig avfall. Farlig avfall kan oppbevares i inntil 6 måneder før viderelevering. Videre skal farlig avfall som er mottatt og hentet av mobilt mottak/innsamling, innen 24 timer, fraktes til anlegg godkjent av forurensningsmyndighetene eller

anlegg omfattet av de standardiserte krav for kommunale mottak, jf. avfallsforskriften kap. 11 vedlegg 3 punkt 7.3.

Internkontrollforskriften § 5 andre ledd nr. 6 krever at virksomheten skal iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen. Rutinene må være skriftlig dokumenterte. I dette kravet ligger det at virksomheten må ha skriftlige rutiner som sikrer at mottakene/stasjonene drives i samsvar med kravene i regelverket.

Virksomhetens lagring av flytende farlig avfall på Vikaleira kan ved uhell gi fare for utslipp til miljø

Avfallsforskriften kap. 11 vedlegg 3 punkt 6.2 sier at farlig avfall (...) skal sikres slik at det farlige avfallet ikke medfører avrenning til grunn, avløpsnett eller annen resipient. Eventuelt spill skal kunne samles opp.

Farlig avfall som ved sammenblanding eller kontakt kan gi fare for dannelse av farlige stoffer blir lagret sammen, og virksomheten har ikke en prosedyre som sikrer forsvarlig håndtering av ukjent farlig avfall.

Avfallsforskriften § 11-5 krever at farlig avfall skal tas hånd om på en forsvarlig måte og at ulike typer farlig avfall ikke skal sammenblandes dersom dette kan medføre fare for forurensning, eller skape problemer for den videre håndteringen. Videre kreves det i henhold til vedlegg 3 punkt 6.2 i samme forskrift at den som driver mottaksordningene plikter å gjennomføre nødvendige tiltak for å unngå at forurensning opptrer.

Observasjoner under tilsynet og vår vurdering

Journalføring

På Helgeland Avfallsforedling IKS (HAF) sine gjenbruksstasjoner kan husholdninger levere inn farlig avfall. Under befaringen på Vikaleira gjenbruksstasjon kom det fram at det ikke føres journal over mottatt farlig avfall. Det ble opplyst at det farlige avfallet fortløpende blir tatt inn på Vikaleira sitt hovedlager for farlig avfall. Her blir avfallet registrert i samledeklarasjoner før det sendes til videre håndtering.

På Hemnesberget gjenbruksstasjon ble det vist fram en journal over mottatt farlig avfall. Det ble opplyst at de hadde tatt i bruk journalen samme dag som befaringen, og at de ikke hadde journaler tilbake i tid. Farlig avfall fra alle HAF sine gjenbruksstasjoner har tidligere kun blitt registrert i deklarasjoner når avfallet hentes og sendes til hovedlageret for farlig avfall på Vikaleira. Journalen vi fikk se på Hemnesberget inneholdt heller ikke alle de opplysningene som avfallsforskriften krever.

Ettersom det ikke føres en journal på gjenbruksstasjonene, har ikke virksomheten en fullstendig oversikt over hvor mye farlig avfall de har på de ulike stasjonen og hvor lenge det farlige avfallet blir lagret før det sendes videre. På alle gjenbruksstasjoner, utenom Vikaleira, krever også tillatelsen at det skal føres en driftsjournal for mottak av avfall.

Virksomheten mangler en prosedyre/rutine som sikrer at kravet til maksimal lagringstid og tillatte mengder farlig avfall overholdes

Ved gjennomgang av virksomhetens interne prosedyrer, rutiner og miljørisikovurderinger kan vi ikke finne en beskrivelse som sikrer at maksimal lagringstid og lagringsmengder for farlig avfall overholdes. Under intervju kom det også fram at kravene i avfallsforskriften kap. 11 vedlegg 3 til mengder og lagringstid for farlig avfall ikke er kjent blant flere av de ansatte som håndterer farlig

avfall i virksomheten. Videre fikk vi opplyst at farlig avfall sendes ut fra gjenbruksstasjonene og lageret for farlig avfall på Vikaleira fortløpende etter hvert som lagrene fylles opp, og at det uansett ikke er kapasitet til å lagre mer enn 50 tonn farlig avfall på gjenbruksstasjonene. Videreleveringene skjer ca. hver 2. måned (noe lavere frekvens i vinterhalvåret), og virksomheten mener det derfor er liten sannsynlighet for at mengde og lagringstid for farlig avfall overskrides.

Siden det ikke føres driftsjournal med opplysninger om når avfallet kommer inn, mener vi det er sannsynlig at enkelte fraksjoner blir lagret lengre enn 6 måneder. Ved gjennomgang i avfallsdeklarering.no kan vi se at enkelte fraksjoner farlig avfall er deklarert ut sjeldnere enn hver 6. måned. Dette gjelder særlig små fraksjoner som ikke utgjør store volum som for eksempel kvikksølvholdig avfall. Under befaringen på Vikaleira ble det opplyst at denne typen farlig avfall jevnlig kommer inn, og vi observert et stort antall kvikksølvholdige termometere på gjenbruksstasjonen. Videre har ikke virksomheten en oversikt over mengdene farlig avfall hvert anlegg har på lager til enhver tid.

På Røssvollhei tar virksomheten imot impregnert trevirke som er farlig avfall. Under intervju kom det fram at virksomheten har en oversikt over mye avfall som er lagret og hvor lenge det har vært lagret. Kravet til lagringstid var heller ikke kjent blant arbeidstakerne her, og det finnes heller ikke en rutine som sikrer at kravene til mengde og lagringstid overholdes.

Virksomheten må ha en rutine som sikrer at farlig avfall ikke lagres lengre enn 6 måneder og at lagringsmengdene ikke overskrider 50 tonn farlig avfall til enhver tid på hvert enkelt avfallsanlegg. For at virksomheten skal sikre at kravene til lagring i avfallsforskriften overholdes, må det også være etablert et system for å holde oversikt over hvor mye farlig avfall som er lagret på anleggene og hvor lenge det har vært lagret.

HAF har også et mobilt mottak hvor det tas imot farlig avfall. I prosedyren for mobilt mottak er det ikke gjengitt at farlig avfall skal fraktes til godkjent anlegg innen 24 timer. Virksomheten må gjennom skriftlige rutiner også sikre at dette kravet overholdes.

Virksomhetens lagring av flytende farlig avfall på Vikaleira kan ved uhell gi fare for utslipp til miljø

På hovedlageret for farlig avfall på Vikaleira er det sluk i gulvet i hallene der flytende farlig avfall lagres. Under befaringen kom det fram at slukene er tilkoblet oljeutskiller og at avløpet går videre ut i Ranfjorden. Det er generelt ikke heldig å ha avløp eller sluk i gulvet i rom der farlig avfall lagres, da søl av flytende farlig avfall kan gå i sluket før en rekker å samle det opp.

I risikovurderingen for lagring av farlig avfall på Vikaleira, er oljeutskilleren beskrevet som risikoreduserende tiltak ved lekkasje av flytende farlig avfall. Dette mener vi er en uheldig vurdering. En oljeutskiller er ikke konstruert for å rense kjemiske produkter som for eksempel bremsevæske, lakk, løsemidler og avfettingsmidler. En oljeutskiller er konstruert for å samle opp små mengder olje blandet i vann, og søl av spillolje vil heller ikke bli samlet opp i oljeutskilleren, men gå ut til utslippspunkt. Det sto lagret flere IBC-tanker med flytende farlig avfall på lageret, og ved en større lekkasje vil det høyst sannsynlig føre til utslipp som går ut i Ranfjorden.

Innretningen kan være akseptabel dersom risikovurderingen av lagringen av de ulike typene farlig avfall og tilhørende iverksatte tiltak tilsier at det er forsvarlig, f.eks. ekstra fysiske barrierer for oppsamling. Vi minner ellers om at rengjøringsmidler kan ødelegge funksjonen til en oljeutskiller, og at farlig avfalls-lageret ikke bør vaskes med slike kjemikalier.

Farlig avfall som ved sammenblanding eller kontakt kan gi fare for dannelse av farlige stoffer blir lagret sammen, og virksomheten har ikke en prosedyre som sikrer forsvarlig håndtering av ukjent farlig avfall.
På hovedlageret for farlig avfall på Vikaleira observerte vi at syrer og baser blir lagret og pakket i samme pallekarm. Syrer og baser kan ved sammenblanding gi voldsomme reaksjoner og danne farlige stoffer og gasser. Virksomheten har heller ikke gjennomført en risikovurdering av lagringen, og vår vurdering er at lagring av slike typer farlig avfall sammen ikke er forsvarlig.

Videre mangler virksomheten en skriftlig rutine for hva som skal gjøres ved mottak av ukjent farlig avfall. Det kom fram at de som håndterer farlig avfall på Vikaleira har en rutine som gjennomføres i praksis, men at denne ikke er skrevet ned.

Det finnes heller ikke en rutine for hvordan ukjent farlig avfall som mottas på gjenbruksstasjonene skal håndteres. Det ble opplyst at de pakkes sammen med annet stykkgods og sendes til Vikaleira hvor det håndteres videre.

Under tilsynet ble vi også oppmerksomme på at ukjent farlig avfall ikke merkes eller lagres på eget sted. For å sikre at ukjent farlig avfall blir forsvarlig håndtert er det hensiktsmessig å lagre det på eget sted og merke det slik at det framkommer at avfallet er av ukjent innhold.

Vi ser alvorlig på dette avviket grunnet avvikets omfang og virksomhetens mangel på kjennskap til sentrale krav gitt i avfallsforskriften.

Avvik 3: Virksomheten har ikke sørget for at deres internkontroll er tilstrekkelig tilgjengelig, eller at arbeidstakerne har tilstrekkelig kunnskaper i miljøarbeidet

Dette er et avvik fra følgende krav gitt i regelverket

- Internkontrollforskriften § 5 annet ledd nr. 1 og 2.
- Avfallsforskriften kap. 11 vedlegg 3 punkt 6.1.

Beskrivelse av krav

Oversikt og tilgjengelighet
Internkontrollforskriften krever at virksomheten skal sørge for at de lover og forskrifter i helse, - miljø- og sikkerhetslovgivningen som gjelder for virksomheten er tilgjengelig, og ha oversikt over de krav som er av særlig viktighet for virksomheten.

Kunnskap
Videre kreves det at virksomheten skal sørge for at arbeidstakerne har tilstrekkelige kunnskaper og ferdigheter i det systematiske helse, - miljø og sikkerhetsarbeidet, herunder endringer. Det er ikke påkrevd at denne dokumentasjonen skal foreligge skriftlig, utover de aktivitetene det er særskilte krav til dokumentert opplæring. I henhold til avfallsforskriften plikter den som driver mottaksordningene for farlig avfall og det personell som håndterer farlig avfall å ha nødvendige kunnskap og kompetanse om farlig avfall.

Observasjoner under tilsynet og vår vurdering

Oversikt og tilgjengelighet

Ved gjennomgang av virksomhetens skriftlige prosedyrer og rutiner finner vi at det mangler en gjengivelse av sentrale krav gitt i forskrift og i tillatelsen. Noen av manglene er ellers omtalt i øvrige avvik i denne rapporten. Det er ikke krav til at virksomheten må dokumentere krav gitt gjennom lov og forskrift i sin internkontroll da slik informasjon er tilgjengelig gjennom lovdata. Det er likevel vår vurdering at virksomheten mangler en oversikt over sentrale krav som gjelder for deres virksomhet fordi flere av disse kravene ikke er sikret overholdt gjennom virksomhetens skriftlige rutiner, og heller ikke er kjent blant de ansatte.

Videre mener vi at viktig informasjon ikke er gjort tilstrekkelig tilgjengelig for de ansatte eller de som arbeider på vegne av virksomheten.

Under tilsynet kom det fram at HAF IKS leier inn personell for å drifte alle gjenbruksstasjonene utenom Vikaleira og Hemnesberget, og at virksomhetens digitale internkontrollsystem ikke er tilgjengelig for arbeidstakerne på disse gjenbruksstasjonene. Dette fører til at de ikke har tilgang til oppdaterte prosedyrer/rutiner og avvikshåndteringssystemet. Det finnes heller ikke en skriftlig rutine som beskriver hvordan disse arbeidstakerne holdes oppdaterte på endringer i prosedyrer/rutiner.

Kunnskap

Det ble opplyst at personell må lese gjennom bedriftens prosedyrer som en del av virksomhetens interne opplæring. Når flere av prosedyrene mangler sentrale krav vil ikke opplæringen være tilstrekkelig for å sikre at virksomheten driver i tråd med miljølovgivningen.

Under tilsynet fikk vi se en kompetanseoversikt som viser hvilke typer kurs og opplæring de ansatte i virksomheten har fått. De som driver gjenbruksstasjonene på vegne av virksomheten er ikke med i kompetanseoversikten. Dette er personell som håndterer farlig avfall, og som i henhold til kap. 11 i avfallsforskriften plikter å ha nødvendig kompetanse om farlig avfall. Ut ifra virksomhetens oversikt er det vanskelig å vurdere hvorvidt de som driver gjenbruksstasjonene på vegne av virksomheten oppfyller dette kravet.

Vi vil også nevne her at det i flere prosedyrer står at personell som utfører et arbeid skal ha *«nødvendig eller påkrevd opplæring/kompetanse»* uten at nødvendig eller påkrevd er definert for de enkelte fagområder eller arbeidsoperasjoner. Når det ikke er definert hva virksomheten mener er nødvendig opplæring og kompetanse, sammen med at virksomheten mangler en oversikt over hvilken kompetanse de som driver på vegne av virksomheten har, vil det være vanskelig å sikre at alle faktisk har fått tilstrekkelig opplæring og kompetanse.

Avvik 4: Virksomhetens skriftlige rutiner har mangler, er ikke oppdaterte og gjenspeiler ikke de faktiske forhold i virksomheten

Dette er et avvik fra følgende krav gitt i regelverket

- Internkontrollforskriften § 5 annet ledd nr. 7.

Beskrivelse av krav

Virksomheten skal iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen. Rutinene skal dokumenteres skriftlig.

Observasjoner under tilsynet og vår vurdering

Under tilsynet fikk vi generelt et inntrykk av at virksomheten har god praksis og oppfølging av forhold som har betydning for ytre miljø, men at kjennskapen til sentrale krav mangler, og at flere interne prosedyrer og rutiner ikke er i samsvar med dagens praksis. Med bakgrunn i den gjennomgangen som er gjort under tilsynet, er det avdekket noen mangler. Vi vil påpeke følgende forhold:

Virksomhetens skriftlige rutiner har mangler

Enkelte rutiner er ikke tilstrekkelige for å sørge for å forebygge overtredelser gitt i eller i medhold av forurensningsloven. Her kan vi blant annet nevne krav til lagring av farlig avfall.

Videre er mange av rutinene lite presise. Her kan vi blant annet nevne at det i rutinen for kompostering står at det skal føres driftslogg og forsikre at *nødvendig informasjon* om prosessen dokumenteres. Videre står det i flere rutiner at arbeidstakerne skal ha *«nødvendig opplæring/kompetanse»* (se eksempel i avvik nr. 3*)*, uten at det er definert hva som menes med nødvendig. Vi vil også nevne at i rutinen for deponigassanlegget er det listet opp punktene *«daglig rutine», «vedlikehold»* og *«gjennomgang av deponigassanleggets effektivitet»* uten at det er beskrevet hva rutinen for disse punktene omfatter. Det kom heller ikke fram under intervjuene at virksomheten hadde vurdert hva som ligger i disse formuleringene.

Enkelte rutinene er ikke oppdaterte og gjenspeiler ikke faktiske forhold

Virksomheten har flere beskrivelser i rutinene som ikke gjenspeiler hvordan de faktisk utfører arbeidet i dag. Her kan vi blant annet nevne prosedyren for «drift av renseanlegget» hvor det står at slam, ved tømming av sedimenteringsbasseng, skal samles opp og avvannes på toppen av deponiet før det deponeres. Det ble opplyst at sedimenteringsbassenget blir tømt med slamsugebil og levert videre til godkjent mottak. Videre er det i rutinen «flis til fyringsanlegg» beskrevet at det skal lages flis til fyring av rent returtrevirke. Etter tilsyn i 2021 fra Statsforvalteren, ble virksomheten gjort oppmerksomme på at fyring med returtrevirke kunne være i strid med regelverket, og de ble pålagt å stanse fyring med returtrevirke inntil det eventuelt ble gitt tillatelse til dette. Virksomheten har siden fyrt med innkjøpt skogflis, og har ikke oppdatert sin skriftlige prosedyre for fyringsanlegget.

Avvik 5: Virksomheten registrerer ikke alle avvik som er relevante for ytre miljø, og virksomhetens rutine for registrering av avvik har mangler

Dette er et avvik fra følgende krav gitt i regelverket

- Internkontrollforskriften § 5 annet ledd nr. 7.

Beskrivelse av krav

Virksomheten skal iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen. Rutinene skal dokumenteres skriftlig. I dette kravet ligger det også at virksomheten må ha et system for å registre avvik.

Observasjoner under tilsynet og vår vurdering

De som drifter gjenbruksstasjonene på vegne av virksomheten, har ikke tilgang til virksomhetens digitale internkontrollsystem, og derfor heller ikke tilgang til avvikshåndteringssystemet. I felles rutine for mottak av farlig avfall på gjenbruksstasjonene, står det at *«alle avvik og hendelser ved mottak og håndtering av farlig avfall skal meldes i PlussOffice, som er HAF sitt system for kvalitetsledelse. Alternativt kan avvik meldes til (navn på ansatt)»,* mens i rutinen for drift av gjenbruksstasjoner står det *«avvik rapporteres til driftskoordinator som er ansvarlig for at avvik drøftes med driftsleder og korrigerende tiltak utføres».*

Ved tilsynet på Hemnesberget gjenbruksstasjon kom det fram at avvik som oppstår på gjenbruksstasjonen i liten grad blir meldt ifra om. Eksempel på avvik som ikke meldes inn er feil i sortering av avfall, hensetting av avfall utenfor gjenbruksstasjonens inngjerding og mangel på brøyting av området. I enkelte tilfeller er avvik meldt inn til ledelsen via telefon, men de som jobber på gjenbruksstasjonen visste ikke om deres henvendelser var registrert og eventuelt fulgt opp som avvik. Det kom også fram at ikke alle avvik som oppdages på Vikaleira blir registrert, herunder feil i deklarasjoner fra gjenbruksstasjonene. Dette er avvik som det er naturlig å føre inn i avvikssystemet, slik at rutiner kan forbedres for å forhindre avvik fra miljølovgivningen i fremtiden.

Videre er det i virksomhetens rutine for registrering av avvik beskrevet at *«avvik som kan elimineres umiddelbart, og som ikke medfører ytterligere konsekvenser, skal ikke behandles etter denne instruksen»*. Etter intervju med flere arbeidstakere under tilsynet er det vår vurdering at det ikke finnes en felles oppfatning av denne beskrivelsen, og at det generelt er en underrapportering på avvik som angår ytre miljø. Rutinen for registrering av avvik bør være mer tydelig slik at det er en felles forståelse for når det skal føres avvik. Videre må det være tydelig hvordan avvik som oppstår ute på gjenbruksstasjonene skal meldes inn og følges opp.

Virksomheten har i sitt avvikshåndteringssystem mulighet til å registrere et avvik under flere kategorier, herunder ytre miljø. Under tilsynet var det kun ett avvik som var registrert i denne kategorien i 2024, men vi kunne ved gjennomgang av registrerte avvik se at det var flere avvik som burde ligge i denne kategorien. Virksomheten har mulighet til å registrere flere kategorier per avvik, og burde benytte dette slik at det kommer bedre fram hvilke avvik som faktisk har betydning for ytre miljø.

Avvik 6: Alt sigevann i fra deponiet blir ikke samlet opp og behandlet

Dette er et avvik fra følgende krav gitt i regelverket

- Tillatelse av 26.06.2009, vilkår 3.3.3.1.
- Avfallsforskriften kap. 9 vedlegg 1 punkt 2.

Beskrivelse av krav

I henhold til tillatelsen skal sigevann fra alle deponiceller samles opp. Videre skal det treffes nødvendige tiltak for å samle opp forurenset vann og sigevann jf. avfallsforskriften kap. 9 vedlegg 1 punkt 2.

Observasjoner under tilsynet og vår vurdering

Under befaringen av deponiet på Røssvollhei ble vi oppmerksomme på vann som rant ut av siden på deponiet. Det var en sterk gjenkjennbar lukt av vannet og det var en tydelig utfelling der hvor vannet rant, slik at det er liten tvil om at det var sigevann. Vannet rant nedover veien langs deponikanten og videre til resipient. De som deltok på befaringen fra HAF IKS hadde ikke observert sigevann trenge ut igjennom deponisiden tidligere. De opplyste at det nylig har foregått graving i deler av deponiet i forbindelse med etablering av slukkevann til ny sorteringshall på Røssvollhei, og at lekkasjen av sigevann kan ha oppstått i forbindelse med dette.

Avvik 7: Avløpsvann som har vært i kontakt med sanitæravløpslam føres ikke i tett ledning til eget utslippspunkt

Dette er et avvik fra følgende krav gitt i regelverket

- Tillatelse av 26.06.2009, vilkår 4.3.

Beskrivelse av krav

Avløpsvann som har vært i kontakt med sanitæravløpslam (...) skal fra og med 01.01.2011 føres i tett ledning til et eget utslipp som er godkjent av kommunen.

Observasjoner under tilsynet og vår vurdering

Under tilsyn den 07.10.2024 med en annen virksomhet på Langvassheia, observerte vi at det på komposteringsanlegget til HAF IKS var mye overflatevann iblandet slam og kompost. Under tilsynet kom det fram at dekke under komposteringsanlegget består av løsmasser (grus), og at det ikke finnes et system for å samle opp vann som har vært i kontakt med avløpsslam, og videre føre avløpsvannet i tett ledning til eget utslipp slik tillatelsen krever.

Slik anlegget er utformet per dags dato, er ikke i samsvar med tillatelsens vilkår om utslipp til vann fra komposteringsanlegget. Avløpsvann infiltreres trolig til grunnen under anlegget og/eller renner ut til omkringliggende områder. Virksomheten har heller ikke vurdert hvorvidt de stedegne massene under anlegget er egnet for infiltrasjon av forurensning fra avløpskompost.

Vi har i denne rapporten varslet at vi kommer til å pålegge HAF IKS å gjøre tiltak for å hindre at rent overflatevann fra omkringliggende områder renner inn på anlegget og kommer i kontakt med avløpsslam. Videre vil vi pålegge virksomheten å undersøke om overflateavrenning av forurenset vann fra kompostanlegget har rent til omkringliggende områder. Mer informasjon om dette varselet finnes i rapportens del 1, *Varsel om pålegg.*

Avviket vil følges opp videre i egen sak når vi sender vedtak om pålegg.

Anmerkning 1: Virksomhetens overvåkning og gjennomgang av internkontrollen bør forbedres

Observasjoner under tilsynet og vår vurdering

I internkontrollforskriften er det krav om at virksomheten skal foreta en systematisk overvåkning og gjennomgang av internkontrollen for å sikre at den fungerer som forutsatt. Det er imidlertid ikke krav om hvor ofte dette skal gjennomføres. Målet med en slik gjennomgang er blant annet å sikre at

virksomheten til enhver tid driver i tråd med regelverket, også etter regelverksendringer eller endringer i faktiske forhold ved anleggene. Under tilsynet ble det funnet flere mangler i HAF sin internkontroll, og videre at rutinene ikke gjenspeiler den faktiske driften av anleggene. Dette er forhold som bør oppdages under gjennomgang av interne rutiner.

Vi savner også en mer konkret plan/sjekkliste for hvordan internkontrollen skal gjennomgås, herunder en oversikt over hvor ofte skriftlige rutiner, miljørisikovurderinger og lover og forskrifter som er relevante for virksomheten bør gjennomgås.

Anmerkning 2: Virksomhetens mål for ytre miljø bør forbedres og gjøres mer kjent i virksomheten

Observasjoner under tilsynet og vår vurdering
HAF har fastsatt miljømålene *«Redusere gjennomsnittlig CO2-avtrykk for hele HAFs drift med 70% innen 2025, fra 52,1 kg CO2/tonn avfall i 2017»*, *«Materialgjenvinning: 55 % av husholdningsavfallet skal gå til ombruk og materialgjenvinning innen 2025, 60 % innen 2023 og 65 % innen 2023»* og *«Lokal forurensning: Ryddig og rene omgivelser der HAF driver virksomhet».*

Dette er gode og overordnede mål, men enkelte av de er lite konkrete og vanskelig å måle. Miljømål bør så langt det er mulig være konkrete og målbare, slik at det i etterkant er mulig å vurdere hvorvidt målene er oppnådd eller ikke.

De fleste ansatte vi snakket med har en tanke om at HAF jobber for et rent Helgeland og for å redusere flygeavfall fra anleggene. Utover dette var miljømålene lite kjent blant de vi snakket med.

Vedtak om gebyr

Statsforvalteren vedtar at Helgeland avfallsforedling IKS må betale et gebyr på 151 300 kr for tilsynet. Dette tilsvarer sats 4 for flerdagstilsyn og er gitt på bakgrunn av medgått og forventet ressursbruk. Vedtaket er gitt med hjemmel i forurensningsforskriften § 39-8.

Dere vil få tilsendt en faktura fra Miljødirektoratet for innbetaling til statskassen.

Statsforvalteren er pålagt å ta gebyr for tilsyn på forurensningsområdet. Gebyret skal dekke kostnader med forberedelser, gjennomføring og oppfølging av kontrollen. Vi viser til varsel om gebyr av 24.07.2024 og til forurensningsforskriftens kapittel 39 for ytterligere informasjon om innkreving av gebyr til statskassen.

Dere har rett til å klage på vedtak om gebyr
Dere har rett til å klage på vedtaket. Retten til å klage er gitt i forvaltningsloven kap. VI. En klage bør være skriftlig begrunnet og må sendes til Statsforvalteren innen tre uker etter at dere mottok dette brevet. En eventuell klage vil ikke få oppsettende virkning, og gebyret som er fastsatt ovenfor må betales inn. Dersom vi tar klagen til følge, vil for mye innbetalt beløp bli refundert.

Del 3: Informasjon om tilsynet

Gjennomføring av tilsynet

Tilsynet er gjennomført for å kontrollere om gjeldende krav fastsatt i eller i medhold av forurensningsloven overholdes. Vår hjemmel til å føre tilsyn er forurensningsloven § 48. Rapporten gir ingen fullstendig tilstandsvurdering av Helgeland Avfallsforedling IKS sitt miljøarbeid eller miljøstatus.

Tilsynet er en del av Statsforvalterens risikobaserte tilsyn.

Tilsynet ble gjennomført som en revisjon. En revisjon er en systematisk kontroll av virksomhetens styringssystem. En revisjon omfatter gjennomgang av virksomhetens relevante dokumentasjon, intervjuer og verifikasjon.

Revisjonen omfattet følgende aktiviteter:

- Åpningsmøte 8. oktober: Informasjon fra Stasforvalteren i Nordland om gjennomføringen av revisjonen.
- Intervjuer og verifikasjoner 8. og 9. oktober.
- Avsluttende møte over teams 14. oktober: oppsummering med presentasjon av resultatene.

Fra Statsforvalteren deltok

- Ingrid Austerheim (revisjonsleder)
- Camilla Risa Haugstad (revisor)

Fra Helgeland avfallsforedling IKS deltok

- Daglig leder
- Miljø- og kvalitetsleder
- Driftsleder
- Driftskoordinator
- 3 driftsoperatører

Kontaktperson hos Helgeland avfallsforedling IKS

- Berit Doseth

Anlegg kontrollert

Følgende anlegg tilhørende Helgeland avfallsforedling IKS ble kontrollert:

- Vikaleira gjenbruksstasjon og hovedlager for farlig avfall
- Røssvollhei avfallsanlegg
- Hemnesberget gjenbruksstasjon

Tema kontrollert

Følgende tema ble kontrollert

- Internkontroll (med relevans for utslipp og håndtering av avfall), spesielt:
    - målsettinger for HMS i bedriften

    - organisering av HMS-arbeidet, herunder opplæring og kompetanse
    - risikovurderinger
    - rutinebeskrivelser
    - avvikshåndtering
- Håndtering av avfall
- Prosess og renseutstyr
- Utslipp til vann

Regelverk

Tilsynet omfattet følgende regelverk:

- Lov om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven) med underliggende forskrifter
- Forskrift om begrensning av forurensning (forurensningsforskriften)
- Forskrift om gjenvinning og behandling av avfall (avfallsforskriften)
- Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften)
- Tillatelse til mottak, sortering og behandling av avfall av 26.06.2009

Fremlagt dokumentasjon

Fremlagt dokumentasjon fra HAF IKS som ble benyttet for å verifisere faktiske forhold under tilsynet:

- Organisasjonskart
- Stillingsbeskrivelser
- Miljøaspektanalyser
- ROS analyser
- Opplæring
- Kompetanseoversikt ansatte
- Prosedyre for risikovurdering
- Prosedyre for avviksbehandling
- Instruks for intern revisjon
- Instruks ledelsens gjennomgang
- Rapport om oppsummering av registrerte avvik
- Ledelsens gjennomgang av 2023
- Interne prosedyrer

Del 4: Annen informasjon

Andre forhold

Gravemasser fra deponiet

Ved etablering av slukkevann til ny sorteringshall på Røssvollhei, er det gravd rør fra Langvassåga og opp til den nye hallen. Gravingen har delvis foregått i deponiet, og gravemasser fra deponiet er lagt i voller i kanten av deponiet. Arbeidet var ikke ferdigstilt under tilsynet, og det ble opplyst at virksomheten planlegger å etablere en voll med disse massene slik at det blir et klart skille mellom deponiet og resten av anlegget.

I gravemassene var det synlige mengder med avfall. Det ble opplyst at det pågikk arbeid for å grovsortere ut avfallet, og at det skulle gjøres en vurdering av massenes egnethet.

Store deler av anlegget på Røsvollhei er registrert i databasen Grunnforurensning. Grunnlaget for registreringen er kjennskap til historisk utstrekning av deponiområdet. Graving i deponiområdet er en bygge- og gravesak som omfattes av forurensningsforskriften kapittel 2 (Opprydding i forurenset grunn ved bygge- og gravearbeider), hvor kommunen er forurensningsmyndighet. Vi vil gjøre oppmerksom på at forurensningsforskriften kapittel 2 også gjelder for bygging og graving i forurenset grunn som ikke er søknadspliktig etter plan- og bygningsloven, for eksempel graving ifm. legging av ledninger og kabler. Vi vil også påpeke at masser fra deponiet må legges innenfor avgrensningen til deponiet slik at avrenning fra massene samles opp med øvrig sigevann fra deponiet.

I henhold til tillatelsen skal utformingen av deponiet sørge for at stabiliteten i avfallsmassene og tilknyttede strukturer sikres, samt at faren for setninger reduseres. Vollene i ytterkant av deponiet må ikke være til hinder for dette. Videre må massene/avfallet overdekkes med masser som er egnet til formålet.

Ny tillatelse

Under tilsynet opplyste vi om at vi kommer til å oppdatere tillatelsen til HAF IKS gitt i 2009. Dagens tillatelse omfatter driften på Røssvollhei avfallsanlegg, Langvasshei komposteringsanlegg og alle gjenbruksstasjonene unntatt Vikaleira. Vi har tidligere vurdert at gjenbruksstasjonen på Vikaleira er tilstrekkelig regulert gjennom avfallsforskriften kapittel 11 vedlegg 3. Vi vil i arbeidet med ny tillatelse vurdere hvorvidt de resterende gjenbruksstasjonene også vil være tilstrekkelig regulert gjennom avfallsforskriften kapittel 11 vedlegg 3. Vi vil også vurdere krav til utforming av komposteringsanlegget. Når vi starter arbeidet med oppdatering av tillatelsen vil vi be dere redegjøre nærmere om mottak, lagring og behandling av avfall på anleggene.

Kvalitetskrav for kompostert slam

Under tilsynet diskuterte vi kravene i tillatelsen og i forskrift om organisk gjødsel som gjelder for kvalitetskrav for bruk av ferdig kompostert avløpsslam. Forskrift om organisk gjødsel er under revisjon, og det er flere myndigheter som kontrollerer regelverket. Vi ser et behov for felles forståelse/avklaringer angående regelverket, og vi vil komme tilbake med informasjon om kvalitetskravene for bruk av ferdig kompostert avløpsslam.

Dere har anledning til å kommentere på rapporten

Dere har anledning til å kommentere på faktiske feil i denne rapporten. Eventuelle kommentarer må sendes Statsforvalteren innen to uker etter at rapporten er mottatt.

Rapporten vil være offentlig tilgjengelig

Denne rapporten er tilgjengelig for offentligheten via Statsforvalterens postjournal på einnsyn.no, i tråd med offentleglova.

Med hilsen

Tilde Nygård (e.f.) Ingrid Austerheim

seksjonsleder overingeniør

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

RANA KOMMUNE	Postboks 173	8601	MO I RANA